

УДК 331.108.45

А.Б. Немченко, доц., канд. екон. наук, Т.Б. Немченко, доц., канд. филос. наук
Кіровоградський національний технічний університет

Бізнес-інкубатори в сфері сучасної державної підтримки розвитку регіональної інноваційної інфраструктури

У статті розглянуті питання про сутність, види та функції бізнес інкубаторів, формулюються першочергові завдання щодо державної підтримки розвитку бізнес-інкубаторів, як складового елементу регіональної інноваційної інфраструктури в сучасних умовах.
інноваційне підприємництво, інноваційна інфраструктура, бізнес-інкубатори, державна підтримка розвитку регіональної інноваційної інфраструктури

Сучасні тенденції у розвитку світової цивілізації пов'язані із принциповими змінами, що відбулися у характері функціонування суспільного виробництва. Ці зміни обумовлені процесами глобалізації, застосуванням сучасних інформаційних технологій, прискоренням змін у середовищі організацій, інноваційною спрямованістю та підприємницьким типом управління тощо.

В умовах інформаційної глобалізації повним ходом йде технічна глобалізація. Високі технології стають загальнодоступні і міра їх можливого використання визначається лише економічними ресурсами і інтелектуальним потенціалом країни. Перехід суспільства в якісно новий стан, що характеризується здатністю найефективнішого використання накопичених знань, стає визначальною запорукою виходу на належний рівень технологічного і соціально-економічного розвитку серед провідних країн світового простору.

Роль і місце України в цьому глобальному просторі залежить від спроможності нарощувати і використовувати свої конкурентні переваги. Вирішення цієї проблеми у визначальній мірі залежить від ефективної і гнучкої інноваційно спрямованої регіональної економічної політики, яка з однієї сторони повинна враховувати загальнодержавні інтереси, а з іншої – свої власні, виходячи з потреб реалізації тих чи інших цілей і завдань та наявності відповідних регіонального потенціалу і ресурсів

Одним з базових комплексних чинників регіонального розвитку є територіальна інфраструктура. В сучасних умовах важливо звернутися до досвіду тих регіонів, що намагаються обґрунтувати перспективи інфраструктурного облаштування своїх територій, особливо з врахуванням задач які виникають в питаннях структурної перебудови економіки України і переходу на інноваційну модель розвитку. При цьому слід зазначити, що інфраструктура регіонального підприємницького розвитку поки що не має концептуального і методологічного забезпечення, а існуюча потреба в ньому для поліпшення якості концепцій і різних програм та планів територіального розвитку актуалізують дослідження в цьому напрямі.

Становленню інноваційної моделі розвитку економіки в Україні приділяється значна увага в наукових дослідженнях [3, 4, 10, 11]. Так, в науковій літературі висвітлюються теоретичні та практичні аспекти формування та розвитку інфраструктури, що спрямована на підтримку малого підприємництва [6, 7]. Особливу увагу науковці приділяють інфраструктурному забезпеченню інноваційного процесу в

цілому [5, 8]. На жаль, у наукових працях цілісне та системне розкриття регіональної інноваційної інфраструктури не знайшло належного відображення. Так, поза увагою залишаються і дослідження окремих елементів цієї інфраструктури, зокрема бізнес-інкубаторів. Потреба в нових теоретичних дослідженнях і практичних підходах до управління інноваційним процесом в країні, а також розвитку регіональної інноваційної системи вимагає посилення уваги до узагальнення досвіду створення і розвитку бізнес-інкубаторів як елемента регіональної інноваційної інфраструктури і їх практичного використання для підтримки інноваційного підприємництва.

Метою дослідження є узагальнення сутності та характеристики бізнес-інкубаторів як важливого елементу ефективної регіональної інноваційної інфраструктури та формування завдань щодо підтримки їх розвитку на регіональному та державному рівнях в сучасних умовах господарювання.

Виявлені в регіоні проблеми інфраструктурного розвитку можуть розглядатися комплексно, спеціальним розділом програмного документу і для вирішення кожної проблеми окремо. При цьому кожний елемент інфраструктури повинен розглядатися як інструмент рішення проблеми і досягнення стратегічної мети. Наприклад, розвиток бізнес-інкубаторів, як вирішальний чинник підвищення економічного потенціалу малого та середнього підприємництва в регіоні. Проведене дослідження розробок стратегічних напрямів розвитку територіальної інфраструктури регіонів дозволяє визначити основні методологічні принципи стратегічного прогнозування її розвитку.

Згідно класифікації, яка склалася в світі, серед регіональних інноваційних структур можна відзначити бізнес-інкубатори як носіїв передової технології підтримки малого бізнесу і інновацій.

Бізнес-інкубатор — це один з варіантів, поряд з «науковими центрами» і «бізнес-центрами», тих організаційних форм взаємодії науки і підприємництва, що уявляє собою складний багатофункціональний комплекс, який забезпечує, поряд з іншим, сприятливі умови для ефективної діяльності новостворених малих інноваційних фірм, які реалізують цікаві наукові ідеї.

Світова практика свідчить, що за допомогою вказаних інноваційних структур розв'язуються такі актуальні задачі як: вдосконалення галузевої структури виробництва і прискорення економічного розвитку територій; активне впровадження у виробництво вітчизняних і зарубіжних науково-технічних розробок; випробування на локальному рівні різних варіантів впровадження нових форм господарювання і пристосування до умов внутрішнього ринку, практичне навчання місцевих фахівців прийомам і методам міжнародного бізнесу.

Бізнес-інкубатори є необхідним елементом виживання і успішної діяльності малих інноваційних структур тому, що вони надають численні інноваційні послуги, до яких, зокрема, належать:

- оренда приміщень;
- прокат наукового і технологічного устаткування на певний період;
- консультації з економічних та юридичних питань;
- фінансові послуги;
- експертиза інноваційних проектів (науково-технічна, екологічна, комерційна);
- інформаційне та рекламне забезпечення, то що.

Ефективність діяльності бізнес-інкубаторів пов'язана як з організаційними, так і економічними чинниками. Їх розвиток не завжди потребує бюджетних асигнувань і може здійснюватися за рахунок спонсорства або самофінансування. Організаційна структура бізнес-інкубаторів зорієнтована на якісні послуги малим інноваційним утворенням, так як їх успіх напряму залежить від того щоб малі інноваційні структури

якомога швидше ставали рентабельними, що гарантує бізнес-інкубатору значну частку в їхніх майбутніх прибутках.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що інкубатори бувають трьох видів:

– неприбуткові — це ті, що працюють із залученням коштів місцевих органів влади. Останні зацікавлені у створенні робочих місць та економічному розвитку регіону. Інкубатори такого виду отримують з орендарів плату, яка значно нижча ніж у середньому в країні. Цього достатньо, щоб утримувати основний персонал, який працює в інкубаторі;

– прибуткові — ті, що не надають пільг, здійснюючи комерційні послуги. Це переважно приватні бізнес-інкубатори, чисельність яких зростає. Вони пропонують орендарям широке коло різноманітних послуг, за користування якими отримують платню;

– інкубатори, які функціонують при науково-дослідних інститутах, вищих навчальних закладах. Вони виступають як сполучна ланка в розробці нововведень між науковими установами і приватним бізнесом, надають ефективну підтримку підприємствам, які мають намір опанувати високотехнологічну продукцію: необхідні консультації науковців, дослідну та лабораторну базу, обчислювальну техніку, можливість користування бібліотекою.

В Україні, де бізнес-інкубатори лише починають входити в ринкове середовище, у багатьох регіонах нашої країни вже набутий певний практичний досвід у вирішенні регіональних проблем, шляхом залучення до цього процесу малого приватного бізнесу, і надання йому необхідної допомоги через недержавні організації - бізнес-інкубатори. Подальший розвиток у цьому напрямку можливий за умови проведення ретельного аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду, сучасних умов діяльності малого підприємництва і вибору стратегічних напрямків руху на майбутнє.

Серйозною небезпекою для розвитку бізнес-інкубаторів є те, що в умовах України вони, як правило, неприбуткові організації. У кращому випадку вони здатні повернути лише частину витрачених коштів, їхнє завдання в іншому — надати допомогу в становленні комерційного і інноваційного підприємництва, що даватиме прибуток. Створення мережі бізнес-інкубаторів здатне допомогти формуванню ділового середовища, що стимулює не лише комерційну реалізацію нових ідей, а й формує нове бізнес-середовище.

В Україні бізнес-інкубатори в основному створені при деяких вищих навчальних закладах та в регіонах за підтримки місцевих органів влади і держадміністрацій відповідного рівня.

Вивчаючи накопичений вітчизняний досвід формування і функціонування бізнес-інкубаторів можна визначити наступні джерела їхнього фінансування:

- а) кошти міжнародних фондів, програм грантів і кредитів;
- б) кошти зацікавлених міністерств, місцевих адміністрацій, союзів і асоціацій;
- в) кошти учасників інкубаторів;
- г) кошти спонсорів та інвесторів;
- д) кошти комерційних структур і приватних осіб, зацікавлених у роботі бізнес-інкубаторів.

Законодавчою базою для бізнес - інкубаторів і інноваційних центрів в частині занять інноваційною діяльністю є Закони України «Про державну підтримку малого підприємництва» від 19 жовтня 2000 року № 2063 - III і «Про інноваційну діяльність» від 04 липня 2002 року №40 – ГУ. Відповідно до цих законів, вони можуть бути віднесені до категорії інноваційних підприємств, якщо розробляють, проводять, надають і реалізують інноваційні продукти і (або) продукцію або послуги, об'єм яких в грошовому вимірюванні перевищує 70 відсотків його загального об'єму. Проте,

практика показала, що відповідно цьому законодавчому документу державна підтримка інноваційної інфраструктури своєї мети остаточно не досягла, що необхідна більш конкретна державна і регіональна політика щодо забезпечення економіко-правових умов ефективного функціонування, як всієї інноваційної інфраструктури так і, зокрема, бізнес інкубаторів. Так, наприклад, законодавча невизначеність статусу окремих елементів інфраструктури, перш за все бізнес-інкубаторів, і комплексу послуг, які вони повинні надавати, приводить до різних підходів в їх тлумаченні. У зв'язку з цим необхідно акцентувати увагу на існуючих особливостях в напрямках діяльності таких структур, зокрема в частині ведення інноваційної діяльності.

Центральними органами державної влади повинна бути напрацьована чітка функціональна визначеність і механізми підтримки окремих елементів інфраструктури, які займаються інноваційною діяльністю. Це вимагає здійснення наступних першочергових заходів:

- законодавчого визначення і чіткого розмежування понять «бізнес-центру», «бізнес-інкубатора», «технологічного інкубатора» і «інноваційного центру»;
- постійного сприяння процесу розвитку бізнес-інкубації в Україні як найефективнішого елемента ринкової інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва під час переходу держави до інноваційної моделі розвитку економіки;
- постійного моніторингу стану розвитку інноваційних елементів інфраструктури підтримки малого підприємництва;
- визначення чітких стандартів розмежування організаційно-правових форм їх діяльності, уніфікації послуг, які ними надаються;
- визначення основних критеріїв діяльності бізнес-центру, бізнес-інкубатора, інноваційного центру шляхом розробки типового порядку їх роботи в частині базових послуг, які повинні ними надаватися;
- розробка відповідних критеріїв і процедур сертифікації бізнес - інкубаторів, бізнес - центрів і інноваційних центрів для підвищення якості їх роботи в частині інноваційної діяльності;
- забезпечення методичною допомогою місцевих органів влади щодо створення регіональних мереж інноваційних структур;

До першочергових заходів в вирішенні питань розвитку регіональної інноваційної інфраструктури, зокрема бізнес-інкубаторів, місцевими органами виконавської влади належать:

- формування регіональної інноваційної політики через розвиток інноваційних інфраструктур підтримки малого підприємництва;
- сприяння процесу створення нових бізнес-інкубаторів, бізнес-центрів, інноваційних центрів, кластерів як суб'єктів інноваційної діяльності в регіонах України шляхом надання ім. повної або часткової фінансової допомоги від місцевих органів виконавської влади і місцевого самоврядування;
- створення сприятливих умов для забезпечення можливості реалізації державної і муніципальної політики у сфері малого підприємництва через підтримку інноваційними елементами інфраструктури, а також надання під їх потреби вивільнених або невикористаних об'єктів державної і комунальної власності;
- віднесення до пріоритетних окремих елементів інфраструктури підтримки малого інноваційного підприємництва;
- забезпечення повної або часткової компенсації за рахунок коштів місцевих бюджетів відсотків, що виплачують бізнес-інкубатори і інші суб'єкти інноваційної діяльності комерційним банкам і іншим фінансово-кредитним установам за кредитування інноваційно-інвестиційних проектів;

- вивчення і поширення передового досвіду роботи окремих елементів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, які діють в зарубіжних країнах.

Державна і регіональна політика розвитку окремих елементів інфраструктури інноваційного розвитку малого підприємництва повинна стати частиною загальної Концепції державної політики розвитку малого підприємництва і Концепції державної регіональної політики, враховувати інтереси і пріоритети держави і регіонів в рішенні соціальних і економічних задач.

Вирішуючи питання щодо формування інфраструктури підтримки інноваційного розвитку підприємництва необхідно не тільки створювати суб'єктам господарювання умови для більш ефективного ведення власної діяльності, але і сприяти вирішенню загальнонаціональних задач, а саме: створювати нові робочі місця, сприяти зростанню виробництва і створенню основних механізмів інноваційної моделі його розвитку, уникати диспропорцій в економічному розвитку регіонів.

В цілому формування і реалізацію державної політики підтримки і розвитку бізнес-інкубаторів, як і усієї інноваційної інфраструктури, повинні забезпечувати органи державної влади і місцевого самоврядування всіх рівнів при взаємодії з науковими, суспільними союзами і об'єднаннями підприємців. Виходячи при цьому з того, що головними задачами бізнес-інкубаторів, які займаються підтримкою малих підприємств в сфері інноваційної діяльності, повинні бути:

- створення умов для інноваційного становлення суб'єктів малого підприємництва;
- створення нових робочих місць в секторі малих виробничих, інноваційних підприємств;
- створення навчальних центрів підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів з метою забезпечення потреб у висококваліфікованій робочій силі;
- проведення маркетингових досліджень, реклама продукції малих підприємств, просування товарів і послуг на ринках України і за її межами;
- інформаційне забезпечення, консалтингові, юридичні, аудиторські і офісні послуги;
- надання в оренду офісних і виробничих приміщень, лізингові послуги;
- розвиток нових технологій;
- розширення можливостей зв'язку і комунікацій для фірм;
- залучення фінансових і інших ресурсів в регіон, сприяння нарощуванню об'ємів інвестицій в мале підприємництво і підвищення їх ефективності;
- сприяння структурній перебудові економіки регіону;
- забезпечення взаємодії між підприємництвом (виробництвом) і державним науково-технічним сектором для розвитку кооперативних відносин.

А діяльність бізнес-інкубаторів повинна бути спрямована на:

- створення економіко-організаційних і правових умов для формування інфраструктури інноваційного розвитку малого підприємництва;
- розробку додаткових стимулів для розвитку суб'єктів підприємництва інноваційного напрямку діяльності;
- забезпечення контролю щодо якості і асортиментів послуг, які надаються окремими елементами інноваційної інфраструктури, відповідно потреб підприємств, максимального їх наближення до суб'єктів малого підприємництва;
- оптимізацію співвідношення в розвитку малого підприємництва і

інноваційної інфраструктури його підтримки;

- впровадження досягнень науково-технічного прогресу;
- вирішення проблем забезпечення зайнятості населення.

Отже, створення належної інноваційної інфраструктури як необхідного атрибуту для переходу економіки України до моделі інноваційного розвитку потребує постійної уваги держави, суб'єктів господарювання та вчених і актуалізує подальші дослідження цієї проблеми.

Список літератури

1. Про державну підтримку малого підприємництва: Закон України від 19 жовтня 2000 р. № 2063-III // rada.kiev.ua.
2. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04 липня 2002 р. № 40-IV// rada.kiev.ua.
3. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво в Україні: проблеми становлення і розвитку. Монографія. — Вінниця: УНІВЕРСУМ - Вінниця, 2005.
4. Жук М.В. Передумови формування національної інноваційної системи прискорення розвитку економіки //Актуальні проблеми економіки. – 2008. - № 7. – С. 30-37.
5. Жук М.В., Бородіна О.М. Інфраструктурне забезпечення інноваційного процесу в Україні //Актуальні проблеми економіки. – 2008. - № 8. – С. 66-71.
6. Купченко І.М. Державне сприяння розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва в Україні// Актуальні проблеми економіки. – 2004. - №4.- С. 89-96.
7. Ляшенко В.И., Кошелева Е.Г., Толмачева А.Ф. Механизмы регулирования развития малого предпринимательства в Украине: Монография. Донецк: ООО «Юго-Восток, ЛТД», 2008.
8. Михайлов Н. Инновационная инфраструктура и бизнес // Инновации. – 2004. №8. – С. 48-51.
9. Общие методические положения по формированию специального режима содействия развитию малого предпринимательства в бизнес-инкубаторах /Кол. авторов: Т.Ф. Бережная, А.В. Гайдатов, Е.Г. Кошелева и др. Институт экономики промышленности НАН Украины. – Донецк: ООО «Юго-Восток ЛТД», 2003.
10. Соколенко С.И. Производственные системы глобализации: Сети. Альянсы. Партнерства. Кластеры: Укр. контекст. – К.: Логос, 2002.
11. Управління інноваційною діяльністю в економіці України: Колективна наукова монографія /За наук. ред.. д.е.н., проф. С.А. Єрохіна. – К.: Національна академія управління, 2008.

А. Немченко, Т. Немченко

Бизнес-инкубаторы в сфере современной государственной поддержки развития региональной инновационной инфраструктуры

В статье рассмотрены вопросы о сущности, видах и функциях бизнес-инкубаторов, формулируются первоочередные задачи государственной поддержки развития бизнес-инкубаторов, как составного элемента региональной инновационной инфраструктуры в современных условиях.

A. Nemchenko, T. Nemchenko

Business-incubators in the sphere of modern government support of regional innovative infrastructure development

The article studies business-incubators nature types and functions. It is defined first priority problems of government support of business-incubators development as a component of the regional innovative infrastructure under present conditions.

Одержано 12.04.10